

פרוטוקול מס' 11/א
מישיבת ועדת הכספים
שהתקיימה ביום ג', ט"ז בחשוון תשט"ז - 1.11.55
בשעה 08.50

משתתפים:

- י. גורדי - היו"ר
- י. בדר
- א. בקר
- ח. אריאב
- ש. דיין
- א. הרצפלד
- ס. חזני
- ק. לוז
- נ. לוי
- ז. סוזאייב
- י. פורדר
- י. צור
- ס. קלמר
- ח. רובין
- ג. שוקן

מזמנים:

- מר ד. הורוביץ - נגיד הבנק המטלכתי
- מר בר-יוסף - המפקח על הבנקים
- מר נאמן - החשב הכללי
- מר כוכב - עוזר לנגיד בנק ישראל
- מר ספיבק - משרד האוצר
- מר בזק - מ"כ י"ר

סדר-היום:

- 1 הגדלת אמצעי התשלום.
- 2 פדיון מוקדם של מלוואה (אין הארכת שלטי בנק ומלוואה מאוחרת, ג' ט"ז 1952).
- 3 דברי אג'נדה פנימיים ממלוואה מאוחרת (אין הארכת שלטי בנק ומלוואה מאוחרת, ג' ט"ז 1952).

פותח את הישיבה.

היו"ר י. גורדי:

מברך את חבר הכנסת פורדר לרגל שובו מחו"ל.

י. בדר:

לפני שאנו עוברים לסדר-היום, יש לי שאלה לשר האוצר בענין פרדס-החוסכון. שמעתי שהציבור הכניס 150% ביום אחד - ועכשיו סחכים להחלטה. כיצד אומר האוצר לצאת מטענה זו?

היו"ר י. גורדי:

לפני שנגיד הבנק פותח בהוצאתו - רציתי לקדם את פניו בברכה בשם ועדת הכספים בהרכבה החדש.

אני מבין שהשאלה העיקרית בוועדת הכספים היא עליית אמצעי התשלום וכל הבעיות הכרוכות בכך.

ד. הרוביץ:

אני חייב לומר שעדיין איננו יכולים לספור כל מספרים סופיים, כי עדיין אנו מבררים את שאלת עליית אמצעי התשלום. קביעת עובדות תמיד לוקחת זמן-מה. כל לפי נסיוננו הדו"חות השבועיים מטעים במידה רבה, ואנו יכולים להסתמך בענין זה רק על דו"חות חדשיים. עיבוד המעון של כל הבנקים לוקח זמן, ויוצא שאנו מקבלים את התוצאה לסוף החודש הקודם רק ב-20-25 בחודש. אבל אני יכול לומר בתור השערה בטעם בבטחון שאמצעי התשלום עלו יותר מ-15%, כלומר: שאלת הדין-וחשבון תסתכן באופן בתיד הקרוב. אחוז העליה יכול להיות בין 16 ל-17, מה-31 בינואר, מתאריך הדו"ח האחרון שהגשנו לממשלה ולוועדת הכספים ואשר נתפרסם בשעתו. היות ועתה יושבת ועדת הכספים בהרכב חדש - רציתי להדגיש שוב שכל מה שנאמר על-ידינו כאן הוא סודי בהחלט. התנאי לגילוי-לב מצדו הוא שהדברים לא יסתננו החוצה.

ט. קלמר:

מהו הסכום האבסולוטי של העליה באמצעי התשלום?

ד. הרוביץ:

סאז הדו"ח האחרון עלו אמצעי התשלום בסכום אבסולוטי של למעלה מ-60 מיליון לירות. תמיד יש סכנה, כפי שהדגשתי בדו"ח, שתהליך כזה הולך ומוחש. כעת, במסך תקופה הרבה יותר קצרה, הגענו כבר לגידול יותר מאשר בשנה שעברה. ונוסף על העובדה שתהליך הולך ומוחש - יש סכנה שהוא יוצא משליטתנו ויש לו גם אפקט מצטבר. אם אמרנו בדו"ח הקודם שאמצעי התשלום עלו ב-18,6%, ואמרנו שסך-הכל סחורות ושירותים עלו ב-12% - הרי ההפרש היה ב-6% הללו. אם אנו יוצרים אחר-כך הפרש נוסף - בכל פעם הפער הכללי בין כמות הסחורות והשירותים ובין כמות אמצעי התשלום הולך ומתרחב. בניח שנגיע עפ"יו, עם גידול אמצעי התשלום, לכך שיהיה פער נוסף. יוצא שהפער פלוס הפער הנוסף יוצר פער הרבה יותר חשוב, והלחץ שלו על כל מערכת המסך הוא הרבה יותר גדול.

זאת אומרת: אנו עומדים לפני מצב של אפקט מצטבר. השאלה היא: כיצד משפיע הדבר הזה על המסך? הוא יכול להשפיע באחת משתי דרכים, או בשתייהן גם יחד: יש אפשרות של עליית מחירים. עצרנו את עליית המחירים עד לזמן האחרון על-ידי-כך שנתנו ביטוי ללחץ האינפלציוני, לפירצה האינפלציונית הזאת, על-ידי הדעת מאזן התשלומים. כי אני חייב להזכיר לחברים את הדו"ח ואת התגובות עליו. היו בעתונות כמה מאמרים בהם ניסו להזכיר שאני מצילר שדים על הקיר, וגם בוועדה נאסרו דברים כאלה על-ידי מספר חברים. הם שענו שאין כל סימן אינפלציוני ושאלו הן הזיות כי המחירים אינם עולים; וכו'. כמובן, במבט זה אין מסום ניתוח יסודי, ולצערי הרב ההזיות העצובות ביותר, כפי שנסייט לחשוף אותן בדו"ח שלי - התגשמו בפציאות. כלומר: הפציאות יותר מאשר אימתה את האבחנה ואת הפרוגנוזה. מי שקורא היום את הדו"ח רואה שכל הביקורת שנסתחה לפניה אני רואה כאילו תופעה חולפת כתהליך יסודי במסך - בתבונה לצערי. הייתי רוצה מאד-מאד שלא אצדק במידה שצדקתי באבחנה שלי.

מה עשינו במסך תקופה זו? - הפנינו את הלחץ האינפלציוני שמערכת המחירים על מאזן התשלומים. זאת אפשר לעשות באופן תיאורטי אין לבך בעצם גבול, אם המדובר הוא במדינה עשירה מאד. כלומר: אפשר לעשות דבר פשוט: לקחת הרבה מאד מטבע זר, להדפיס הרבה מאד כסף, ובטבע הזר להביא סחורות, ושוב להביא סחורות ולהרחיב את כוח הקניה ולספק את כל כוח הקניה. יש רק תנאי קטן לדבר זה, תנאי שאצלנו אינו מתאים לחלוטין: התנאי הוא שיהיה מלאי בלתי מוגבל של מטבע זר. המלאי הזה אצלנו אינו קיים. הרזרבה שלנו - ועשיתי השוואה עם ארצות אחרות - היא הקטנה בעולם. לא מצאתי ארץ עם רזרבה יותר קטנה משלנו במטבע זר. והרזרבות הללו דרושות לנו מאד, גם לאור מצב הבטחון וגם לאור הסיכויים הנשקפים שבמוקדם או במאוחר תצורה מהחץ תצטמצם. מסיבות שונות. עלינו להביט אפוא קצת לעתיד.

ד. הורוביץ:

כל הרחבת אמצעי התשלום שהיא יותר גדולה מאשר הרחבת טך-הכל של שירותים וסחורות, חייבת להביא להרעת מאזן התשלומים. הייתי יכול להסביר זאת מבחינה תיאורטית, אבל מסתפק בכך שאוטר שדבר אחר עדיין לא קרה. וזה נעשה נמיכניזם כפול: מצד אחד זה משפיע על היצוא, כי עליית אמצעי התשלום משפיעה על הגדלת ההכנסות האישיות, ולאחר זמן-מה אתה מושלך מהסוק העולמי כי אין יכול להתחרות במחירים. מצד שני משפיע הדבר על אינפלציה של ביקוש, כוח הקניה מתרחב ואז לא כדאי לשלוח סחורות החוצה כי הכל נמכר בפניה. שני הגורמים הללו כבר נמצאים אצלנו. יש כבר בחדשים האחרים ירידה ביצוא. לעומת זאת חייב היבוא לגדול, כי כוח הקניה הגדול בולע את הייצור כולו, ושום מדינה אינה יכולה להרשות לעצמה שייווצר רעב בארץ. דבר זה מביא לכך שהסחורות נטמנות או נצרכות מהר מאד, ואז המדינה נאלצת להביא את הסחורות מהחוץ - בדיוק מה שאנו עושים.

הדבר מצא אצלנו ניסוי בכך שהרחבנו את אמצעי התשלום, דבר שגרם להרעה במאזן המסחרי שלנו. ואמן כמה מספרים: בתקופה ינואר-יוני 1955 בהשוואה לינואר-יוני 1954 הסך-הכל הכללי של היבוא עלה ב-21,7%, והיצוא - אם לקחת את כל החדשים - היתה בו עליית-מה, 1,3%. אבל במשך החדשים האחרונים יש כבר ירידת-מה ביצוא. הגרעון המסחרי גדל ב-20,4%. ואם חושב משהו שהגרעון גדל בעיקר הודות להגדלת ההשקעות - אני חייב לצערי להרוס את האשליה הזאת, כי הגידול היה בנכסי תצרוכת וחמרי-גלם בשביל צרכים פנימיים בשיעור של 18%, ובנכסי השקעה רק 3,7%.

ניהלנו את הפוליטיקה הזאת של הרוויית השוק על-ידי הרעת המאזן המסחרי. זאת אומרת: התקדמות בצעדי-און לקראת תלות יותר גדולה בעזרה מהחוץ והתרחקות מעצמאות כלכלית.

ואני חייב לומר: הייתי יכול לסכם כל מה שיש לי לומר במשפט אחד ששמעתי מאחד הטומחים שהגדיר את מצבנו לאחר שבדק אותו. "יש לכם ברירה - כך אמר - לעשות קיצוב הכסף או קיצוב הסוון. וזה מבטא את כל הדילמה שאנו עומדים בפניה. כלומר: אם לא בלך בדרך של קיצוב הכסף - הרי במשך הזמן נגיע למחסור במצרכים, מלאי הדביזים יתדלדל, ואז יהיה פיקוח, קיצוב מצרכים, תורים בחנויות וכו'. כל הדברים הללו נשקפים לנו בבטחון גמור.

כאשר הבאתי את הדו"ח שלי, אני חייב לומר שוועדת הכספים לא עזרה לי הרבה. למעשה היא הציעה לי אז לכבות את התבערה באמצעות פח בנזין. ואין הטוב הזה קיים אצלנו הלבד. שלחתי לחברים קטעים מהישיבה של קרן המטבע הבינלאומי. היות ואנפלציה היא הסכנה הגדולה ביותר הנשקפת כעת בכל העולם - הרי בכל העולם הולכים בדרך זו. כדי להימנע מפיקוחים פיזיים - הולכים בדרך של קיצוב הכסף: אמריקה, אנגליה, והרבה ארצות בעולם, כמעט ללא הבדל של כוון ממשלותיהן. אין חילוקי-דעות בענין זה בין ממשלות פועלים וממשלות ימניות, בין שר האוצר הבריטי או האמריקני ובין שר האוצר ההולנדי. רציתי להדגיש זאת, משום שאצלנו, בעתונות ובוויכוחים, מערבבים ומטבלים את שני הדברים הללו, ואומרים: פיקוח על אמצעי התשלום הוא חלק מלשון קיצוב ופיקוח. למעשה ההיפך הוא הנכון. זוהי אלטרנטיבה לשיטה של פיקוחים פיזיים.

בעת בדצוני לעמוד על טענה נוספת שאני שומע לעתים קרובות: שקיצוב הכסף מעכב את הייצור. במקרה זה הדבר הנו מוטעה. מעיקרו, גם מבחינה תיאורטית, גם מבחינה מעשית וגם מבחינה אמפירית. ראשית, הייצור עולה כל הזמן במסדים בלתי-רגילים לחלוטין. עליה של ייצור סחורות כפי שהיתה ב-1954 - עליה ב-20% בנפח הפיזי, מגלי להביא בחשבון תנודות במחירים - היא דבר כמעט ללא תקדים. והגידול הזה הולך ונמשך גם השנה. למה הדבר דומה? לענין של יום חמסין, כשהחום הולך וגובר וכשאתה עומד לצאת מהבית אומרים לך: לבש פרווה, כי מבחינה תיאורטית יכול להיות שיהיה קר. אנו עומדים בפני תופעה של פעילות משקית קדחתנית - חמסנית ממש - ובאותו זמן אומרים לנו: עליך לרפא זאת על-ידי-כך שתוסיף ששון להגדלת החום. יש עובדות אמפיריות הטראות שהקצב בגידול הייצור יורד ובפעילות המשקית הינו מסחרר.

ד. הורוביץ:

דבר זה כולל עצמו הוא חיובי. אבל מה קורה עם הייצור הזה? היות ואנו מרחיבים את אמצעי התשלום יותר משאנו מרחיבים את הייצור - הרי במקום להשתמש בתוספת הייצור הזאת של 20% מכל הייצור שלנו בנפח פיזי להקטנת הפער במאזן המסחרי שלנו, השתמשנו בו להגדלת התצרוכת, כי הרחבנו את כוח הקניה ועוד הוספנו כהנה וכהנה. ואין ייצור בעולם היכול להתחרות במהירותו עם ייצור הבנקוטים. תמיד אפשר לייצר בנקוטים במהירות גדולה יותר מאשר כל דבר אחר. אמנם יש משהו חיובי בהוספת זאת, והוא: גידול ה"סלמי" שהוא חשוב מאד מבחינה בטוה"ת. אבל נניח שלא היתה הרעת מאזן התשלומים. אם על-ידי 20% של הגדלת הייצור לא היתה כל התקדמות לקראת עצמאות כלכלית הרי בזה/וכל משהו לטעון: תמיד נקבל כסף מאמריקה תמיד נוכל לסמוך על עזרה. אבל מי שטוען שעלינו להשתחרר משעבוד ולהיות עצמאים מבחינה כלכלית - הרי חיבור זה של שתי ההשקפות: עצמאות פוליטית ועשיית הכל להרחבת אמצעי התשלום, שם זאת לאל.

מבחינה תיאורטית, אפוא, אי-אפשר על-ידי הרחבת אמצעי התשלום בלבד להגדיל את הייצור. יש מידה ידועה של פעילות מסקית שאפשר לעודד אותה על-ידי הרחבת אמצעי התשלום, רק מידה ידועה. ואם יש הרבה מאד גורמי ייצור רדומים במשק - יש חוסר-עבודה גדול, יש חלק גדול של יכולת-ייצור בלתי-מועסקת - הרי אפשר לעודד זאת על-ידי זריקה אינפלציונית ידועה. יש ויכוח אם הדבר כואב - אבל מוכן להניח שבמקרים ידועים הדבר כואב. על כך יש עוד ויכוח תיאורטי גדול. אבל כאשר בייצור השוטר-העבודה מגיע לחוסר-עבודה הנובע מחיכוך - אף-פעם אין מאה-אחוז עסוקים, אנשים עובדים במקום למקום וכו' - כשברוך-כלל התעשייה עובדת - והיום כמעט שהיא עובדת במלוא יכולתה - והחקלאות עובדת - הרי באמצעים מוניטריים אי-אפשר להחיש את הייצור. והסיפורים שאם נוסיף עוד כסף בגדיל את הייצור - אין הם עומדים בשום ביקורת, לא בעשית ולא בסיונית, כפי שאפשר לראות מהשנים 1950-1951. דבר זה ייתכן רק לחדשים ספורים, כשנוצר חסכון אינפלציוני. מדפיסים הרבה מאד כסף, המחירים אינם יכולים להדביק זאת - והממשלה מפקיעה חלק מהרווחים ומשתמשת בהם להשקעות. אבל אחר-כך עולים המחירים והחסכון האנפליציוני נעלם. בנכחנו היום בכל העולם שאין אפשרות לפתח משק על-ידי אינפלציה. אולי במשך שנה אחת - לא יותר. וראינו זאת גם בשנים 1949-1951. כבר ב-1950 הגענו לכך שההשקעות התחילו לרדת. הפרט לעובדה שהייצור עובר מייצור היוני לייצור בלתי-חיובי, כי כל המחירים של המצרכים החיוניים במצאים תחת פיקוח, הייצור עובר לאותם השירותים המיותרים שעליהם אין פיקוח ושבהם הדבר נעשה יותר רבטכילי. הייצור הולך ורע ואינו מתקדם. ע"י אינפלציה אי-אפשר איפוא לפתח ארץ. מדווחים במשטב של שלושה חודשים וטפסידים במשטב של שנתיים-שלוש. על-ידי האינפלציה אפשר רק להיזרק שנים אחרונות. הדרך הזאת איננה דרך.

יש אומרים: המספרים טראים התרחבות קדחתנית בייצור. ואין רואים את הטכנה הממשית שנעשתה כבר אקטואלית. והטכנה היא בכך שאנו בולעים כל זאת, ואין אנו מתקדמים לקראת עצמאות כלכלית. ועל-ידי ההחשה הזאת אנו מגיעים לסילוף של כל מבנה הפיתוח. ואז אומרים: אילו הייתם בוחנים יותר כסף - ייפך היה אולי להתפתח יותר. על כך יש תמונה פיזית ידועה. יש חלק גדול של העבודה הנעשה במשק במקצועות בלתי-פרודוקטיביים: עבודות דחק וכו'. ויש בעיה של הסדינה: העברה מהסגור הזה לסגור פרודוקטיבי. אבל זהו תהליך סטרוטורלי הדורש השקעות יסוד, לא הרחבת האשראי. והשקעות אלו לא רק הכסף שייך אליהן, אלא כמה וכמה דברים: הכשרה מקצועית של אנשים, וכו', דברים שעל-ידי הטלת כסף אי-אפשר לעשותם. להיפך. התהליך הזה של עוררות מלאכותית-מורפניסטית של המשק על-ידי אינפלציה מכשיל זאת, ומיד אסביר מדוע.

בעיית-הכלכלה היסודית של הארץ איננה רק בעיית הרחבת יכולת הייצור הפיזית על-ידי-כך שיהיו יותר אמצעי ייצור. זוהי גם בעיה של תבואי הייצור. ומדוע? יש מספר ידוע של ענפים במשק, כמו פרדסנות, ואשלג - ואני מתקשה עוד למצוא ענף שלישי כזה - שיש לנו בהם יתרון טבעי, בכך שהחומר במצא אצלנו, ואין עלינו להביאו מסקום אחר, ואנו מקבלים לא רק את הוצאות הייצור. בענפים אלה יש אפשרויות ידועות. ואין אנו יכולים להתקיים ללא יצוא. כי מתוך 300 מיליון הדולר יבוא יש 200 מיליון שלא נוכל לצמצם - דלק, חיטה וכו'. אנו חייבים אפוא

ישיבת ועדת הכספים
1.11.55

ד. הורוביץ:

לייצא לחוץ. ואת היצוא הזה אפשר לעשות רק על-ידי תהליכים ידועים. היות ואין לנו חמרים מסלנו, יש להביא הכל מחו"ל, לעבד כאן ולשלוח בחזרה לחו"ל. אך זאת יכולה לעשות גם יפאן גרמניה וכו'. אחרת, כאן צריך להיות לך היתרון של כושר ההתחרות. והדבר הזה תלוי בתנאי הייצור: הוצאות הייצור, פרודוקטיביות וכו'. אם אתה מרחיב קצת את היכולת הפיזית יותר מהר - וכזמן קצר - ואתה הורס את תנאי הייצור - זה איבוד-לדעת. מפני שאתה הורס גורם הרבה יותר חשוב, מפני שגם כיום עם יכולת הייצור שלנו אפשר היה להגיע למאזן מסחרי הרבה יותר טוב אילו הסחירים שלנו היו אחרים. הדרך הזאת חסומה, ואין להקריב את תנאי הייצור להרחבה קצת יותר מהירה. וכאן אני מבקש שלא יפרשו את דברי שלא כהלכה. אינני אומר שאין להרחיב את אמצעי הייצור, כי הפיתוח הכרחי עבורנו. אבל אין כל אפשרות להקריב על מזבח זה את יכולת ההתחרות של הארץ ואת כל תנאי הייצור.

יש אפוא שאלה של תהליך סטרוקטורלי של העברה, הרחבת אמצעי ייצור, השקיה, חשמל, תעשייה והעברת אנשים לסקטור זה. זהו תהליך שהוא ענין למקריב הפיתוח ודברים אחרים. על-ידי זריקות סוביטריות ומורפיום, על-ידי-כך שבכל פעם מגדילים את מנת-המורפיום וחושבים שזה יותר קל - אי-אפשר לעשות זאת.

אסרת: קיצוב כסף. מה פירוש קיצוב כסף? ופה אני חייב לשוב לשאלה: מאין באו 60 מיליון הלירות הללו? יכולים להיות לכך מספר גורמים. אינני טוען עוד היום לוסר בדיוק מהו היחס הכמותי בין הגורמים הללו. אך הייתי נוקב בשלושה גורמים עיקריים: גידול האשראי בטו למסשלה; גידול האשראי לציבור; הסרת מטבע-חוץ במטבע ישראלי - מה שנקרא: מונטיזציה. שלושת הגורמים הללו פעלו. המספר של 55 מיליון לירות למסשלה הוא רחוק מהמציאות. בטבלה שהגשתי, ושחבר הכנסת בדר מחזיקה עתה בידו, יש סעיפים משני צדי המאזן. הסכום הממשי הוא בערך חצי מהסכום הזה. המחצית השנייה של סכום הגידול הכללי הוא מהרחבת האשראי לציבור, והשאר - הסרת המטבע. ובענין זה של הסרת המטבע אין כל אפשרות לנהוג אחרת, כי אם יהודי מקבל מרקים מחו"ל - אנו חייבים להסיר זאת בארץ. יש טידה ידועה של מונטיזציה פרטית, לא של המסשלה, שהיא בלתי-נמבעת אם אין סקור אחר לקניית המטבע, אם לא רוצים לבזבז אותו מיד. אפשר כמובן לשבור את האינפלציה על-ידי-כך שנבזבז את המטבע הזה, נמכור אותו ליבואנים והם יבאו סחורות. אבל פירושו של דבר זה: בזבוז מטבע זר כדי לשבור את האינפלציה, במקום לצמצם את כוח הקניה

זלמן טוואיב:

מה ההבדל בין הכסף שיבוא מהגברת היצוא ובין הכסף הזה? הרי למעשה זהו אותו דבר.

ד. הורוביץ:

פה יש דבר אחר. אתה צריך לראות זאת על רקע מצבה של הארץ. יצוא יש לו השפעה אינפלציונית. היצוא נהפך לגורם אינפלציוני אם שמים חלק מתוצרת היצוא בתור רזרבה ואין מבזבזים אותו מיד. זה ברור. אמנם הדברים הללו נראים לפעמים כעומדים בניגוד לשכל-הישר - אבל המציאות הינה הרבה יותר מורכבת ומסובכת משהיא נראית לעין בלתי מוזיינת. אם לארץ ידועה יש תקווה שהיצוא הזה יימשך תמיד - היא יכולה להרשות לעצמה להוציא את כל תוצרתו לקניית מצרכים, ואז היא עוצרת את האינפלציה. אבל אם יש 400 מיליון לירות טובסידיה לארץ, כמו אצלנו - עליה לחשוב על מחר כשלא יתנו לה מתנות. ואם יש לה יתרות מטבע חוץ - היא צריכה להפוך זאת לרזרבה, רזרבה שכיום קטנה אצלנו מאד. ואם אותה ארץ הופכת כסף זה לרזרבה, ואינה קונה מצרכים, ויחד עם זאת נותנת לאנשים תסורה שמגיעה להם בכסף בעל מצרכים - היא יוצרת אינפלציה.

אבל המונטיזציה תפסס מקום קטן יחסית בענין זה, אם כי בחדשים הראשונים היה מקומה חשוב יותר.

ישיבת ועדת הכספים
1.11.55

ד. הורוביץ:

היתה הרחבת אשראי לציבור בסידת מה, לטרות הקפאה, וזה פרט לאשראי שניתן מתוך להשקעות הממשלה, על-ידי הגדלת האון של הבנק לחקלאות. היה צמצום של אשראי שניתן על-ידי הבנקים במטבע זר, ובמקום זה גידול האשראי שלהם במטבע מקומי. היתה גם סבסטיטוציה של אשראי לממשלה שניתן על-ידי בנק ישראל וקודם ניתן על-ידי בנקים שמילאו את הפירצה באשראי לציבור. כספים אלה מצטברים למכונות ניכרים למדי.

ז. סוזאניב:

אולי תוכל לפרט במקצת את ענין הרחבת האשראי לציבור? מה הוא הציבור הזה?

ד. הורוביץ:

הגורם החשוב ביותר היה שמונה מיליון לירות רדיסקונט. מחצית מהסכום הזה הלכה לתעשייה, ורק לתעשייה החוסכת יבוא ומגדילה את היצוא, וכן לחקלאות. שמונה המפעלים הם סוד בנקאי. אבל הקליינטים הכי גדולים שלי היו "דשנים וחטיקליים" ו"חברת האשלג". בטלה "ציבור" אני מתכוון לסלם, כל מי שאינו שייך לממשלה. שמונה מיליון הלירות הללו הלכו לחקלאות ולתעשייה, לכל הסקטורים של החקלאות, משק מעורב, פרדסנות, בטנים, כותנה וכו'. הכסף ניתן לכל הסקטורים בלי הבדל, לפי ההרכב התקציבי.

בתעשייה הזכרתי שני קליינטים גדולים. פרט לזה הלך הכסף לעשות מפעלים, כל אלה הקשדים בראש וראשונה ביצוא, וגם לאלה שהיצוא שלהם אינו גדול אבל שהסכום במטבע זר על-ידי מניעת יבוא הוא ניכר אצלם במידה כזאת שהייצור שלהם כולו מונע למעשה יבוא, כמו חברת "דשנים וחטיקליים".

שמונה מיליון הלירות הללו הם תחת הנהלה ישירה של בנק ישראל. שאר הרחבת האשראי לציבור נותנים הבנקים לפי ראות-עיניהם ואין לנו פיקוח, לא לפי חוק ולא למעשה. אנו יכולים רק להגביר בתוך זה את האלטנט היצרני. וזאת אנו עושים לפי ההסכם עם הבנק לפיו 22% של כל האשראי הולך לחקלאות. אבל אין אנו יכולים לוטר לבנקים: לזה תנו ולזה אל תתנו. עובדה היא שההרכב של האשראי הולך ומשתפר. גדל ההרכב לתעשייה ולחקלאות. זהו תהליך אטי, כי הוא נעשה בעיקר ע"י שכנוע.

אשר לשאלה: מה הוא קיצוב הכסף? - אי-אפשר להגדיל את הייצור באותה מהירות בה נעשית ההרחבה המוניטרית, דבר הכרוך בהעברת אנשים וגורמי יצור לאפיקים פרודוקטיביים, וזהו תהליך אטי. על-ידי זריקה מוניטרית נעשה כבר מה שאפשר לעשות, ועכשיו נשאר רק קיצוב הכסף, המתבטא בשלושה דברים: (1) קיצוב הכסף לממשלה - כלומר: תקציב טאזון, ולא רק באופן פנסוני בסוף השנה, אלא בכל חודש. היום, לשנת 1956/57, הייתי מציג דרישה יותר חמורה: תקציב של עודף, כי יש כבר לשאוב משהו, ואם אין אנו רוצים בדוולואציה שפירושה יהיה מפלה פוליטית ומכנה שלעולם לא יהיה לנו מטבע יציב - יש רק אלטרנטיבה אחת: תקציב של עודף. (2) קיצוב הכסף לאנשים - כלומר: אי-הגדלת ההכנסות האינדיווידואליות לכל צורותיהן: רנוח, שכר-עבודה, שכר תיווך וכו'. (3) קיצוב הכסף למשק - כלומר: לחדול משיטה מורפניסטית באשראי שבה אנו נוקטים עתה, לפיה אנו מזרימים מפעם לפעם יותר ויותר כסף וסרגילים את הגוף לרעל ועל-ידי אשראי רנצים לכסות את כל מקומות התורפה. בענין זה כבר עשה בנק ישראל משהו. האטנו כבר את התהליך הזה, אם כי לא סתמנו אותו כליל. כל הסומחים באיסטנבול שריברתי אתם בענין זה - כולם באותה דעה.

זהו מה שנקרא "קיצוב הכסף". וזהו תהליך אינטגרלי - אי-אפשר להפריד בין שלושת הדברים: ייצוב התקציב וביסוסו, ייצוב ההכנסות וייצוב האשראי. ייצוב האשראי אין פירושו הקפאה מוחלטת. פירושו הרחבה - אבל לא יותר מהייצור. אסור ליצור אמצעים פיקטיביים שילחצו על משהו שאיננו קיים. קיימת גם שאלת ההשקעות - אבל על זה יש תקציב תפיתוח.

עברנו מבחן קשה מאד ב-1951-1949, ועברנו אותו בשלום. לדעתי היה הסבוח הזה בלתי-נמנע. אי-אפשר לקיים מדינה שיש לה הוצאות שנתיות ביבוא של 300 מיליון דולר, כפי שהיה הממוצע שלנו.

ישיבת ועדת הכספים
1.11.55

7. הורוביץ:

בשלוש השנים הללו, והכנסות של 30 מיליון - מבלי להיות קצת בלתי-אורתודוכסי. ונדמה לי שהיה זה פלא, פלא העומד לנו כעת מאד-מאד. היה זה פלא שלא נכשלו. לא היה אף שטר אחד בעולם הפיננסי הבינלאומי שלא שילמנו בדיוק ובזמן. והיום מבוסס הקרדיט שלנו בעולם בהרבה מאד על כך שמוטריים: אם יכולתם אז לעמוד בטוב זה בשלוש השנים הללו, כשידענו שאין לכם מה לאכול, ובכל זאת עטדתם בהתחייבויותיכם - בוודאי שתעמדו בהן היום. אי-אפשר היה לממן עליה של 200,000 איש בשנה - ולא על בסיס של מיליון ו-800 אלף, אלא על בסיס של 650 אלף - ללא אינפלציה. זאת אומרת: לפי היחס של היום פירושו של דבר עליה של חצי מיליון איש בשנה, וזה בטובנו-ייצור יותר טפות מאשר היה לנו בשנים אלו. אם יטען מישהו כיום שיעשו עליה של חצי מיליון יהודים בלי אינפלציה - אני מוכן להבטיח לו כל פרס בעולם. לכן היה זה הנרחי אז.

אבל כיום אין לכך כל הצדקה. אנו יכולים לסנוע את המבחן השני. והמבחן השני יהיה יותר חסור בטוב הבטחוני ובטוב הפוליטי של היום. אם נגיע היום למצב כפי שהיה אז - יהיה רע מאד. אין השאלה שאלה של היצמדות לדוגמות נוקשות ושמירה על האינטרסים של כל קבוצה: בעלי-תעשייה, משקים וכו'. מגיע הזמן בו תשתלבת שעת חירום פוליטית וכלכלית. ובאנגליה שבה אין שעת חירום כמו אצלנו, יודעים לעשות זאת היום, והעם עומד במבחן זה מאוחד.

וברצוני להדגיש: במצב זה התוצאות יהיו בלתי בטוחות. ואני לא מכנע לכך - עם כל הקואליציה הקיימת בענין זה. אם צריך מישהו להיות הקברן של משק הסדינה - אני לא אעשה זאת. הענין הוא פשוט מאד: יש אלטרנטיבה, והיא: להידרדר בטדרון או ללכת כמדיניות מוניטרית רציונלית - קיצוב הלחם או קיצוב הכסף. ואני מציע ללכת בדרך של קיצוב הכסף. הלכנו כבר רחוק מאד: בפחות משנתיים - תוך שנה ושמונה חדשים - הוספנו יותר מ-120 מיליון לירות לאטצע התשלום. ואני חייב להזהיר: ובפרט שיש דרך להצלה. העובדה שאמצעי התשלום עלו ב-120 מיליון לירות עדיין איננה קטסטרופה, כי הייצור עלה אף הוא - אם כי לא באותה מידה. והפער עדיין איננו גדול כל-כך. על-ידי צעדים נבונים של פוליטיקה מוניטרית ופיסקלית של הכנסות אפשר לעצור את הדבר הזה ולהבריא את המשק. המצב אינו גרוע כל-כך כפי שהיה בסוף 1951. אבל ב-1951 היינו מוכרחים לעשות דוולואציה ב-300% - מ-36 גרוש ללירה. היום אין אנו רוצים לעשות דוולואציה, ואפשר לשמור על יציבות המטבע. אבל אי-אפשר לרפא שן חולה בלי שיכאב.

8. בדר:

חברי הכנסת זוכרים בו ודאי את הוויכוח ביני ובין שר האוצר בעת הדיון על התקציב. אני טענתי שהאינפלציה נמשכת - ואילו השר התיימר שכבל את הכלב הזה. אני מוכן להסכים שעדיין אין אצלנו האינפלציה מסוג זה של ההונגרים או זה של הטרק בשעתו. אבל יש אצלנו אינפלציה, וב-20 החדשים האחרונים - מסוף ינואר 1954 עד סוף ספטמבר 1955 - היא אינפלציה של 40% באמצעי התשלום - תוספת של 120 מיליון על 257 מיליון לירות. זוהי התמונה האמיתית, וקשה לקרוא לכך: "לכבול את הכלב".

התמונה שצייר לפנינו כאן מר הורוביץ היא קצת מלאכותית. הוא דיבר כל הזמן על המסגרת של הבנקים ושל בנק ישראל. אבל הבנקים ובנק ישראל בסדינה הזאת הם רק חלק של מנגנון האשראי. כל הבנקים ביחד לא נתנו בסך שנה אשראי נוסף של 20% לעומת האשראי הנוסף שנתי, למשל, דרך תקציב הפיתוח. ואם מוסיפים לתקציב הפיתוח של הממשלה עוד תקציבי פיתוח אחרים - הרי התמונה תהיה גרועה פי כמה. ייתכן שתהיה זו הפתעה בשביל הקונסטרוקטיביסטים היושבים בממשלה - אבל מר הורוביץ ודאי יסכים עמי שתקציב פיתוח הוא גורם של אינפלציה מסדרה ראשונה, ויש להביא גם אותו בחשבון.

שמענו סמך אשכול - והיתה זו עבורי ידיעה חשובה - שהגרעון הקופתי שלו מגיע ל-150 מיליון לירות. 150 מיליון לירות אלו פירושו שיש לנו חובות נוספים של 150 מיליון ל"י,

ישיבת ועזרת הכספים
1.11.55

י. בדר:

נוסף על כל החובות האחרים. כי לא ייתכן כל גרעון בקופה. כשיש גרעון בקופה - פירוש הדבר שלקחת כספים מן הצד, כי אי-אפשר להוציא כסף שאין לך, ולכן אלה הם חובות נוספים.

לפי הדו"ח של מר הורוביץ ל-31 בסוף, לא היתה הטמלה חייבת כסף בתאריך זה. אני יודע כיצד עשו זאת. לקחו שטרי-אוצר ושילמו לך, מר הורוביץ, כניכול מה ששילמו. מכל מקום, לא היו חייבים לך כסף מלפני ה-1 בדצמבר, כי אז עדיין לא היה הבנק. וטווח תמונה זו רואים: 28 מיליון ועוד טקדמות למטמלה; חשבונות טמלה אחרים - 16 1/2 מיליון. פירוש הדבר: 55 מיליון.

ד. הורוביץ:

הלוואות בטבע זר בוודאי אינן אינפלציוניות. אם אני מלווה למטמלה 2 מיליון דולר והיא מחזירה לי אותן בעוד שנה-שנתיים - כל זמן שלא נתתי לה את התמורה בלירות - אין זו אינפלציה.

י. בדר:

אני רוצה רק להבהיר מה לקחה הטמלה מטן. אינני יודע מה עשתה הטמלה עם הדולרים הללו. ייתכן שקיבלה עבורם לירות. מכל מקום ברור שקיבלה לירות בעד כל מיני דולרים. ועל הדולרים לא כתוב שניין קיבלה אותם הטמלה.

לעומת מספרים אלה אפשר אולי להעמיד את המספרים של פקדונות מוסדות מסלתיים ופקדונות הטמלה בטבע חוץ - 7 מיליון. פירוש הדבר שבסוף סוף נתת למטמלה 47-48 מיליון לירות נוספות.

ד. הורוביץ:

בעצמך אתה טוען שהתאריך של סוף סוף איננו אופייני. לכן היית צריך להשוות עם סוף פברואר. כי אתה לוקח מספר שכלל אינו אופייני, שהוא מקרי, ומשווה אותו עם מספר אחר. אם תשווה עם סוף פברואר תראה שלא היו 47 מיליון לירות.

י. בדר:

אבל אם להשוות זאת עם סוף דצמבר - הסכום הוא בכל זאת 47 מיליון. אני מסכים כמובן לכך שתמונה זו אינה מלאה, כי יש להשלים זאת ע"י עסקיו של האוצר עם הבנקים. עם כל רצוני ללמוד את האמת - ולטדתי את כל החומר בעניין זה - לא הצלחתי אלא ללמוד אמת חלקית. יותר מדי קרנות משותפות, יותר מדי משחק בין שטרי אוצר לבין הבנקים, בין כל מיני חשבונות לבין בנק ישראל. אבל אותם 150 מיליון הלירות שדיבר עליהם מר אשכול גם הם אומרים ששהו.

ועכשיו טשהו על הרחבת האשראי לציבור. בדו"ח של מר הורוביץ מופיעים שני סכומים: (1) שטרות שנוכו; (2) שטרות שנוכו בטבע חוץ. כאן בוודאי אין לך בטחון אם מטבע-החוץ לא נהפך ללירות בתהליך הייצור.

ד. הורוביץ:

זה לחמרי גלם בשביל יצוא.

י. בדר:

מכל מקום, אפילו תיקח את שני המספרים הללו ביחד - הם מסתכמים ב-10 מיליון. אם תוסיף לכך את האשראי שנתת נוסף להקפאה - 6 עד 9 מיליון - גם אז זה פחות מ-20 מיליון לירות. זאת נתת לייצור, כתוספת. ואילו למטמלה נתת כתוספת בנק ישראל מדצמבר כ-47 מיליון, נוסף על מה שהיא לקחה מבנקים ועל מה שהיא רוצה עוד עכשיו לקחת מבנקים - ואולי כבר לקחה באופן בלתי רשמי - כחמשה מיליון.

י. ברד:

כטובן, אתה כול לומר שהיו כל מיני
אופרציות בתוך הנפח אבל מחוץ לליקבידיות, וכל האשראי שניתן - ניתן
לפי הטלצות האוצר. אבל זה ענין לחוד. מכל מקום, ברור שעיקר האשראי
הוא אשראי בשביל הממשלה.

ועכשיו סהו לתקציב הפיתוח. יש
טעות יסודית זאת בקונסטרוקטיביזם של תקציב הפיתוח. חושבים שאם נותנים
כסף לצאן ברזל - זה תקציב פתוח, והון חוזר איננו תקציב פתוח.
אשר לפיתוח - יש השקעות שלא יתנו פרי בכלל, יש השקעות קונסטרוקטיביות
שהקשר שלהן לייצור הוא כללי ביותר ובלתי ישיר. יש השקעות שיתנו פרי
בעוד שנים רבות. יש השקעות שיתנו פרי בהקדם. אני אומר אפוא שאילו הייתם
בודקים את תקציב הפיתוח - הייתם רואים שאולי הוא יותר מדי אמביציוזי
בשבילנו מבחינת הסטרוקטורה, ויותר מדי אינפלציוניסטי בתוצאותיו.

מחוץ לכל הבנקים אפוא קיים בנק נוסף
ששמו: תקציב הפיתוח. בנק זה נותן אשראי נוסף/ל 17-18 מיליון לירות
בשנה, גלא של 150-190 מיליון. אבל למר הורוביץ יש "נער-מלקות" -
אשראי לייצור פרטי. אתה מרביץ לו וחושב שאם הילד הזה יקבל מלקות -
כל הילדים במחלקה יהיו בסדר, המחלקה תתקדם ולא תהיה אינפלציה. ברור,
יש צורך במדיניות אשראי מכוונת גם לייצור פרטי. אבל זה רק חלק קטן
מן הפרובלימה של אינפלציה. ואני טוען: נביח שתקפיא כליל את כל תוספת
האשראי לייצור פרטי; נביח שלא היית נותן אותם 18 מיליון שנתה. האם
אתה חושב שלא הייתה אינפלציה? אולי הייתה אז עוד אינפלציה יותר חסורה,
כי אולי היה דבר זה משפיע בכל זאת על הייצור. אולי היה הייצור יורד
אז יותר מאשר 18 מיליון, והפער היה אז יותר גדול. אבל נביח אף
שאפשר היה לא לתת אותם 18 מיליון לירות כלל. נביח שדבר זה לא היה
מתבטא בהגבלת הייצור. האם אתה חושב שזה היה מסנה באופן מוחשי את
התמונה של היום? אני לא מאמין בכך. כי האינפלציה בארץ היא תוצאה של
סילוף יסודי במשק המדינה, והגורמים לכך הם בראש וראשונה תקציבו של
מר אשכול, פרקטיקות תקציביות וסובסידיות פתאומיות וסוגי פיתוח שונים,
וכן אותה מדיניות נגד הייצוא, אותן פרמיות לייצור בלתי חיוני, אותו
פיקוח על הרווחים כפי שהוא קיים כיום. ואנו עומדים עתה בפני אינפלציה
נוספת וחסורה.

בימים ההם, מר הורוביץ, כאשר היית
מנהל כללי של האוצר, הייתי מתחיל אז את גאוטי על התקציב במלים: "בשנה
זו באו כך וכך עולים". אני מבין שהיה ציטוט-מה לכל הדברים שקרו אז.
עכשיו אנו עומדים אולי לפני תקופה נוספת כזאת. אחד הדברים החסודים
ביותר ששמעתי בימי חיי היה הודעתו של צ'מברלין בדצמבר 1939 שלמרות
המלחמה - הייצוא האנגלי לא סבל. זה היה שיא של "כלכלניזם" - שבעון
ממש. נגד "כלכלניזם" זה לחמתי בשנים אלו, ואני חושש מאד שיהיה עלי
להמשיך ולהלחם נגדו בחודשים הבאים כשנדבר על תקציב מסוים. אבל הרי
עובדה היא ש"כלכלניזם" זה שולט דווקא על תקציב הבטחון - התקציב היחידי
בו יש חסכוניות כיוון שהוא אינו "קונסטרוקטיבי".

רציתי עוד להזכיר למר הורוביץ את
ההטלצות שלו. אילו מהן נתקבלו באוצר? - אף אחת! סובסידיות, יסוד
קופתי לתקציב, ועוד.

ד. הורוביץ:

לפני שהחברים ממשיכים בוויכוח רציתי
רק לבקש שנסיים היום את הבירור בענין
זה. כי אם לא אענה היום, ואם הוויכוח לא יהיה רצוף - סובל טכך הענין,
כי קשה עלי לענות לאחר שבוע ימים.

ק. לנו:

אני מקבל את התורה ששטענו פה מפי מר
הורוביץ. רציתי רק להעיר: כשקמה
המדינה אמר מר הורוביץ: היינו 600 אלף יהודים. אני סבור ש-600 אלף
יהודים גלה בקושי נשאו את עצמם מבחינה כלכלית. מה שקרה בטשן השנים
הראשונות לאחר קום המדינה היה מעבר לכל הגיון כלכלי: יצרנו צבא
אדיר שעלה אולי מאות מיליונים, והכנסנו בשנה הראשונה לארץ מאות אלפי
יהודים. אבל זה יצר לי לא רק אפשרויות מדיניות כי אם גם אפשרויות
כלכליות.

אני אומר אפוא: אני מפקפק אם יש תורה כלכלית כשלעצמה. המדיניות הכלכלית היא חלק של המדיניות הכללית של המדינה. כמובן, תמיד צריכה להיות לעיני המדינאים חדירה עמוקה והכנה של התהליכים הכלליים, אבל לא המדיניות הכללית יכולה להיות משועבדת למדיניות הכלכלית - כי אם להיפך, תוך ראייה נוקבת של כל הבעיות. וטען גם גישתי לבעיות כלכליות של היום.

וכראש וראשונה ברצוני לשאול מספר שאלות. שמענו פה על הסיבות לגידול אמצעי התשלום - אם כי לא במדויק. ורציתי לשאול: כמה כסף נכנס לארץ מפיצויים אישיים מגרמניה במשך התקופה האסורה והוסר בלירות ישראליות? כמה אגרות של סלווה העצמאות הוסרו בלירות ישראליות במשך התקופה האסורה? שמענו שר האוצר סכום של 20 מיליון.

ד. הורוביץ: זהו המספר.

ק. לנו: אלה הם גורמים שלא באו בעקבות תהליך כלכלי המתרחש בתוך המדינה, כי אם גורמים טן החוץ שהשפיעו כמובן על התהליכים הכלכליים של המדינה.

הי'ר י. גורי: עד ה-31 באוגוסט הוסרו 15,654,000 ל"י מפדיון האגרות.

ק. לנו: אך העיקר הוא המובטיוזיה של הפיצויים האישיים.

(10.30)

(אחרי-כן דשמה ד.ט.)

ק. לווין:

אני מפקפק אם במצבנו הייצוא יכול להיות גורם אינפלציוני.

קיימת בעיית עליית השכר והרווחים. על הרווחים אינני יכול להגיד דבר. אינני יודע אם גדלו או לא ומה אפשר לעשות, ואם אפשר לסבוע עליית רווחים על-ידי מדיניות פיסקאלית. השכר בלי ספק עלה, על אף הקפאתו, הוא עלה בחלק די ניכר עקב עליית פריון העבודה במשך התקופה הזאת. אני סבור כי עליה כזו של השכר אינה מהווה גורם אינפלציוני. אך ישנה עליית-שכר אחרת שאין לה קשר עם העליה בפריון העבודה, זוהי המערכה שהיינו נתונים בה בחודשים האחרונים, המערכה של האינטלגנציה. שמענו ששר האוצר כי מה שכבר אושר עולה לממשלה בתקציבה ב-20 מיליון ל"י. זוהי עליית שכר שאין עמה פל עליה בפריון העבודה.

אני תוסך בתביעת נגיד הבנק לתקציב עם עודף. אבל אינני יודע כיצד הופכים את ההסלצות למדיניות. כמעט ואין אפשרות לקצץ בתקציבים, נוכח עליית השכר, נוכח עליית הוצאות הבטחון. אם כן, כדי ליצור תקציב עם עודף דרושה הגדלת ההכנסות.

לבעיית המאזן המסחרי. אני מסכים כי גידול אמצעי התשלום עלול להרע את המאזן המסחרי. אבל המאזן המסחרי בשנה האחרונה הורע גם עקב סיבות אחרות: היו סיבוכים בהסכמים המסחריים, היתה הפחתה באכספורט של מכוניות, הקטנה ביכול פרי-ההדר. אם לקחת בחשבון שהקטנת יכול פרי-ההדר, למשל, היא קוביונקטוראלית, הרי למעשה לא הורע המאזן המסחרי אלא שופר.

האשראי הוא למעשה האמצעי היחיד בידי נגיד הבנק, בו הוא יכול להשתמש כדי לעמוד בשער האינפלציה המאימת עלינו. אבל יש לקחת בחשבון כי במשך השנתיים גדל הייצור ב-40%. ואין גידול זה קטן בהרבה מגידול אמצעי התשלום. גידול הייצור בא הודות לגורמים שונים: הוא בא הודות לתקציב הפיתוח, שהוא כשלעצמו מחייב אשראי נוסף. בדרך כלל האשראי גדל בהתאם לגידול הייצור, אלא שהוא במקורו היה מועט מאוד. האשראי לחקלאות על-ידי הבנקים הוא קרוב ל-40 מיליון ל"י. זה בערך 10% מהייצור השנתי. אני מפקפק אם ייצור של 400 מיליון ל"י יכול להסתפק באשראי בנקאי של 40 מיליון ל"י. שיטת מתן התקציבים מחייבת אשראי נוסף, באשר הסכום לא ניתן במלואו. התקציב ניתן רק ב-70% - 60%. זה מחייב משקים, ואני חושב - גם מפעלי תעשייה - לחפש אשראי. וכאשר האשראי סגור - הם פונים לשוק. שחור. תקציב הפיתוח צריך לקחת בחשבון גם הון חוזר בטביל הייצור אשר גדל עקב תקציב הפיתוח. לכן צריך להרבות בדרך של אשראי סלקטיבי ובדרך של רדיסקונט.

ק. סלמך:

אני מעריך מאד את הרצאתו של נגיד הבנק, אבל פרט לרברים התיאורטיים לא שמענו כיצד לנהוג באופן מעשי כדי שהמשק לא ילנהל על אף המטרות שאנחנו מציגים לעצמנו למניעת אינפלציה. מר הורביץ דיבר על קיצוב הכסף ובין שלושת הדברים שהציע היה גם איזון תקציבי הממשלה. הייתי רוצה להבין איך הדבר מתפרש לאור המציאות בארץ, כשיש עליית מחירים וכשברור שיש יסוד לתביעת העלאת השכר מצד הציבור החי על השכר.

בענין הגדלת האשראי לציבור, אני רוצה לשאול אם זה נעשה במסגרת נפח האשראי או מעל לזה.

ד. הורביץ:

במשך כל הזמן שוחרר מנפח האשראי רק סכום אחד: 150,000 לירות. הוחלט על כך בישיבת הממשלה, למרות התנגדותי. אני באופן עקרוני לא מוחרר מנפח האשראי אף מקרה אחד. היה אשראי במטבע ר שהחליפו אותו במטבע מקומי, והיתה נתיבת אשראי לציבור במקום לממשלה. בדצמבר, לפני המאזן, הקטינו הבנקים את האשראי, ולכן זה סופיע כהגדלה. אבל לא שיחררנו מנפח האשראי אף הלואה אחת.

ז. סווייב:

אני מסכים עם תיאורו של מר הורביץ. הוא אינו מגזים. אינני מסכים עם בסיסו של מר לווין לתאר זאת בצבעים יותר ורודים, כאילו היצוא פחות או יותר מדר. היצוא אינו בסדר, אין שיפור. יש גם ירידה. ואין כל כך הרבה פנצ'רים בקשר לחוזים מסחריים.

מר הורביץ חילק את הפער של 60,000,000 לזרות ואמר שבחלק גרסה לכך הממשלה. כלומר, לו איתה מחצית מהטכום אשר בגרסה על-ידי הממשלה לא הייתה בגרסת, התמונה הייתה יפה: גידול אמצעי התשלום היה משתווה לגידול הייצור. ובציטטה שהבא מנאום שר האוצר הוא הודיע שהממשלה לא תהווה גורם להגדלת אמצעי התשלום. יש ניגוד בין ההודעה הזאת ובין התוצאה. לו היה שר האוצר מקיים את הבטחתו, המצב לא היה קודר כל כך כי לא היה פער.

בניתוח הסיבות שהשפיעו על גידול אמצעי התשלום צויינן ההעברות מגרסניה. אני מתקומם בגד זה שזהו אחד מגורמי האינפלציה. מדוע אין איש טוען כי גם הטעבס האמריקאי הוא אחד הגורמים לאינפלציה?

ד. הורביץ: הטאלה איננה פיצויים או לא פיצויים. הטאלה היא אם יש עודף ביתרת מטבע זר. לאינפלציה גורמים לא רק פיצויים, אלא העודף ביתרת מטבע זר, שאנחנו רוצים - ובצדק - להשאיר אותו ברזרבה. הזכרתי זאת רק כדי להגיד מדוע יש לבזז יתרה, אבל אינני מתנגד לפיצויים; הם רצויים ביותר.

ז. סונייב: גרסה לי שאחת הסיבות לכך שהיצוא לא גדל ושאין אנחנו מתקרבים לעצמאות כלכלית היא שהאוצר אינו מרביש שהוא זקוק לעוד 5,000,000 דולר לצרכים חיוניים ביותר. הוא מתקיים גם בלי זה. הוא יודע באופן תיאורטי שהיצוא דרוש למטרות חשובות אבל אין הוא זקוק לזה באופן קופתי.

אני לא מאמין שמישהו יקבל עליו את ביצוע התרופה שהציע מר הורביץ. המציאות היא כזו שאנחנו יכולים להגדיל את היצוא במספרים רציניים על-ידי מוֹבטילדיה קטנה של 10%-20%. אני מסכים שהייצור עדיין אינו טובל מחוסר אסראי. אבל אם אנחנו יכולים להגדיל את הייצור למען היצוא במידה ניכרת מבלי להגדיל את נפח האסראי אלא רק על-ידי הבטחת מוֹבטילדיה בהיקף לא גדול - בהיקף שלא יהווה גורם אינפלציוני - אז מדוע אין מקדישים את שר בית התעניינות זאת הדגש דווקא לכך?

פה הייתה נימה כאילו הגדלת הייצור למען היצוא עלולה להוות גורם אינפלציוני. אני יוצא מהבחה שמאחר שהמסק שלבז כיום הוא בעל מבנה מאד לא בריא, ומאחר שאנחנו מתקיימים ממתנות וההענקות ויש לצד הרבה מאד פרזיטים במובן הכלכלי, אי אפשר לסעון שהיצוא הנוסף מהווה גורם אינפלציוני, במידה שהוא מחסל את המוסדות המגופחים במגבנונים כבדים ושאננם מוסיפים דבר מבחינה יצרנית.

אינני טותף לדעה שהעלאת הסכר היא פעולה אינפלציונית. יש העלאה בפריזון העבודה, ישנם שיפורים וכדומה. הצריך להיות ברור שאת רמת החיים לא נוריד. ואם כך, הרי שמבין שלושת הסעיפים ששר הורביץ דיבר עליהם ישנו רק סעיף אחד שאולי אפשר לסטור עליו: אסראי. אבל זאת בתנאי שאפשר יהיה להשתלט גם על הממשלה, כל היא הגורם החשוב בשטח זה. אם מר הורביץ יאמץ עושה ביתוח כה קודר ובתור תרופה מציע שלושה סעיפים שעל שנים מהם אינני רואה כל תקווה שאיזה כוח פוליטי יוכל לבצע זאת, ואם ישנה רק אפשרות-טה להגשמת הטלישי - הרי פה צריכה הממשלה ללכת בראש. אני מעריך את ההעזה ואת הגישה הכנה של מר הורביץ בעניין זה. אבל אם אי אפשר לבצע את התרופות האלה, הרי זה מחייב אותו להגיד עוד משהו.

היו"ד ז. גורי: לפי עניות דעתי הוויכוח אינו מתנהל במסלול נכון. בגיד הבנק אינו שר האוצר. הוא נתן ניתוח מסלול על המצב, מי שחולק על ניתוח זה, צריך להגיד זאת. מר הורביץ הציע גם תרופה. מי שמקבל את הניתוח ואת התרופה שהוצעה, הרי יוכל בשעת הכנת התקציב להציע לשר האוצר להתוות אותו לפי העקרונות הללו.

ט. דיני:

אני מקבל בדרך כלל את ההנחות ואת המסכנות של מר הורביץ, נכון שאנחנו מתרחקים מעצמאות כלכלית. נכון גם שאנחנו מתקדמים בייצור הרבה יותר מאשר לפני כן. לפני כמה שנים לא הגענו לעצמאות כלכלית מסוג 600-700 אלף עולים לא היו פרודוקטיביים, הרי היום הפכו אלה ברובם לייצרנים. אבל קרה דבר אחר: הישוב הוותיק העלה את רמת חייו בהרבה, וזוהי הסיבה לכך שאנחנו מתרחקים מעצמאות כלכלית. ד"ר בדר תובע העלאת שכר, פירוט הדבר העלאת הצריכה והתרחקות מעצמאות כלכלית. הכנסותינו גדלו, אבל העלינו את ההוצאות פי כמה. והדבר שונה בשני חלקי הישוב. הפער בין שני חלקי הישוב גדל.

דיברנו תמיד על הקטנת השירותים. אינני יודע אם הקטינו את מספר העובדים בשירותים, אבל בשכר - השירותים עלו בהרבה. זה גם במדינה, גם בהסתדרות, גם בלוויית המקומיות - בכל, וזה - טוב מרחק אותנו מעצמאות כלכלית. אם נוריד את רמת החיים, את המסכורות, את הרווחים, את הכל, נוכל ללא להיות תלויים במישהו מבחוץ. זה אפשרי, מפני שכבר מאד מאד העלינו את רמת החיים.

קרן המגן הוא גילוי חסוב להתנדבות, אבל לעוד משהו: היא סימן לכך שיש כסף. יש פקדונות אצל רבים. הציניקנים שבינינו אומרים ש-10 מיליון אלה לא יספיקו לשלם את התוספת לאקדמאים, עלינו לתת דעתנו על כך. לא הממשלה ולא ההסתדרות לא הספיעו בענין זה; השביתות הכריעו את כולם. בגיד הבנק יכול רק להגיד את דעתו, ואם כל מפלגה אומרת אחרת, מבלבלים את העובדים. מצד אחד אוספים את הפרוסות האחרונות של העניים ביותר, ולמחרת נותנים משכורות גבוהות לאחרים, אשר מוציאים אותן על סותרות.

אשראי. צריך לקבוע לטי לתת ולמי לא לתת. צריך לתת לייצור מזון, לריהוט הכרחי, לבנין הכרחי, לא לבניני פארץ אינני יודע מדוע צריך להביא הנה גם קפה ובשר מסוגר וכל דברי סותרות. מוכן, בשביל יצוא צריך לתת אשראי.

הדבר החשוב הוא שאנחנו מביעים כאן דעות ויוצאים אחר כך החוצה וכל אחד אומר לעתונות כתזנונו, ואז עושים שביתות. הגיע הזמן לדבר אל העם בטפה אחידה. לרגל מצב החירום נודש מאתנו לרדת לרמת הקיום, להוריד את רמת החיים ובכך נתקדם לעצמאות כלכלית.

א. הרצפליד:

מי סרוצה להתאים את התיאוריות מבחוץ לארץ-ישראל - מוכרח לטבול את הראש, וחוזק מזה לא ישיב את מטרותו. יש לנו חמשה דברים שאינם בשום מקום אחר בעולם: א) עליה סוגברת שלא לפי כוח הקליטה; ב) עליה בלי אמצעים וגם בלי כוחות פרודוקטיביים שאפשר להתאימם לעבודה בארץ; ג) אדמה בלתי פורייה, אם כי כאשר מבליים אותה היא מסתלמת, אבל אחרי זמן רב; ד) אנחנו מחפשים דברים שאולי אינם בארץ, אבל חובה עלינו לחפשם מפני שאנחנו עם העתיד; ה) החלק הארגוני והחלק הפסיכולוגי. שום אדם, וביחוד לא האינטליגנטים, אינם מסתפקים כמה שיש להם. שיטת ההסתפקות בסוגט אינה קיימת.

כל הסעיפים האלה מהווים מינוס בשביל כל תיאוריה כלכלית. אלה גורמים של הטבע ואי אפשר להפכם.

אי אפשר לקלוט בארץ מבלי לפתח אותה. ואז - מוכרחים לגסט באפלה ולפעמים להטקיע כספים ולהוציא - אפס. מוכרחים לסקוד אל הדינמיות של המדינה. אני תולה תקוות גם בכלם, לא כולו פסול. אבל לפני עשרים שנה יכולתי לחשוב שיש גורם שיכול להציל אותי, היום אני יודע שאני צריך להציל את עצמי ואז אני צריך להילחם עם עצמי ועם חברי, סלמטה וסלמעלה.

ייתכן שלמפעלי ייצור תעשייתית צריך לתת 40%. לייצור חקלאי צריך לתת 85% או 90%, אחרת יטנם מסקים שהולכים לאיבוד. אתה צריך להסכים אתי שבענין זה אנחנו במצב טובה מאשר כל ארץ אחרת.

א. הרצפלד:

קרר לנו בזמן האחרון שני אסונות: בתגלה שיש אקדמאים, שזה מסהו שצריך לשלם בשבילו (לא בעד העבודה אלא בעד הלם) ובן ישנו אינדקס, וחסרו בשוק כמה עגבניות או מסהו אחר, והנה זה עלה לנו כבר ב-32 סיליון לירות.

בשבילי אין ויכוח לפי צריך לתת את האסראי. הבנקים, כאשר הם נותנים את ההלוואה, צריכים לבדוק אם בעל התעסיה יכול להקים את המפעל שלו ב-50% או 60% מההון. אינני יכול להציע שלא להקים את המפעל. אלא שצריך להגדיל את האסראי למפרע, אם בצורת דליסקובט ואם בצורה אחרת ובלבד שייפסק המצב המשפיל אשר בו אנו נמצאים כיום בשטח זה. כטובן, הדבר צריך להיעשות מתוך שקול, מתוך בליטה, מתוך שמירה על ההיקף.

ד. הורביץ:
אני רוצה להקדים כמה מלים בקשר עם דברי כמה מחברי הוועדה. אני מסה לפי מיטב יכולתי ובכנות להציג את הדברים. ואני חושב שיש בזה סחובת בנק ממלכתי - לתת את התמונה הנכונה. כי הכרת המצב היא הצעד הראשון להבראתו. תוך תיאור וניתוח עליו להיטבע מכל שיקולים מדיניים ומפלגתיים. בנק ממלכתי מטלא לצבי המערכה הפייננסית את התפקיד של מצפון פיננסי של המדינה. כך מקובל בעולם כולו. והייתי רוצה להחדיר את ההכרה הזאת בלב החברים, כי אנחנו מנסים ללכת בדרך זו. אני יכול להביד כי במצב הקסה והחסור בו אנו נתונים, דבר זה אינו יכול להיעשות מבלי לאחד כמעט את כולם בגד הבנק, אבל באיחוד זה של כולם בגדו - ערובה לחוסר טשוא הפנים ולאובייקטיביות מוחלטת. אני זוכר שבאיסטמבול דיברו כולם על סכנת האינפלציה בעולם ועל כך שהדרך היחידה להתגבר עליה היא מדיניות בלתי פופולרית. ובסוף אשר שר האוצר האוסטרלי: כאן אני מרגיש את עצמי טוב, כולם באותה דעה שלי. בבית אני מרגיש שאני יכול ללחוץ את היד רק לעצמי, כי אני מחשיב פוליטיקה שהיא נראית לי כדרך היחידה.

אני מוכרח להסתייג מכל נסיון - שהוא מוטעה, לדעתי - לעשות אבחנה עמוקה בין תיאוריה ומעטה. תיאוריה איננה מסחק בשחמט. אין לדבר במסק מודרני ומורכב על כך שאפשר כניסות הפרימטיביות ביותר להגיע למטהו. כאשר אומרים: לא להדפיס כסף - ולזה כולם סכיסים - הרי 90 מתוך 100 אנשים שתדבר אתם על כך ותטאל אם הרחבת האסראי היא הדפסת כסף, יענו לך: לא. אבל אני מוכן להסביר לכל איש שישב אתי שעתיים ולהביאו לכך שיודה כי הרחבת האסראי היא הדפסת כסף. ההרחבה אינה תלוייה באוצר. היא תלוייה בכל איש ברחוב. כל איש יכול להדפיס כסף, מפני שאם הוא מושך על פקדונו - צריך לשלם לו מזומנים. כל אסראי יוצר פקדון, כל פקדון יוצר כסף, הרחבת האסראי היא הדפסת כסף. אין פדנת בין תיאוריה ומעטה.

בנק מרכזי לבדו אינו יכול לטנוע אינפלציה. הוא יכול להיות אחד הגורמים, אולי גורם חשוב טאר. יש בידו באופן ישיר רק אמצעי אחד של מדיניות מוניטרית. זה אמצעי חשוב שמסקלו הולך ועולה במסק המודרני, וחסיבותו נערכת יותר ויותר כאמצעי מרכזי. אבל זה רק אחד האמצעים. ישנן פעולת פיטקאליות, ישנן פעולות של הכנסות אינדיבידואליות, ישנן שאלות של הרחבת הייצור, ישנה מדיניות של השקעות וישנה מדיניות של סלקטיביות בהשקעות. כל העניינים האלה בעינם עומדים. והבנק המרכזי בעצמו אינו יכול לעשות זאת. הוא יכול לעשות חלק של המלאכה ויכול להזהיר בכמה שטחים. לבדו - לא יעשה את המלאכה.

אני מודה ליושב-ראש שהסביר את השאלה היסודית של היחסים בינינו, צבונה. אינני קוסט או מכסף ואין בידי תרופות-פלא. אומרים שאי אפשר להקטין את התקציב, אי אפשר לאזנו, אי אפשר לעבד עליה פללית של הסכר, אי אפשר לצמצם את האסראי, ובכל זאת שואלים: מדוע אין אתה נותן רצפט איך לאזן את האינפלציה?

אחרי כן רשם את.

לפני כן רשמה דם.

א.פ.

עם תקציב בלתי מאוזן, עם עליית שכר עבודה ועם הרחבת האשראי, אני לא יודע את זאת לעשות. אנלי יש איש אחד שיוודע זאת. אני מסופק מאד אם יש מומחה כזה, שיכול לעשות זאת. אני יכול להגיד רק, במיזה תנאים אפשר לסנוע אינפלציה. אינפלציה זו לא מפלצת, שכתבתי אינפלציה, וזה לא יפה; זה סכסן בגוף מטש, שמוכרח בסוף להרוס ~~הטברת~~ כל כך הרבה פעמים את הדבר, שנמאס לי כבר להסביר זאת. זה הדבר הגרוע ביותר שיכול לקרות. אני לא אוכל לסנוע זאת לבדי, ושנית - אינני יכול לעשות זאת בבת-אחת.

אינני מדבר כרגע על הערות החברים לחוד, אלא על כולן יחד. רמת החיים: - בסדינה נורמאלית רמת החיים נקבעת על-ידי דבר אחד: מה שיש לך, מה שאתה מייצר. אתה לא יכול לקבל יותר מאשר אתה מייצר; או, אם יש לך עודף מטבע זר. על כן רמת חיים, זה איננו משהו הוגן ואנושי וטוב, אלא מה שיש לי. זה קריטריון או ביקסטיבי יחיד. מיצור שלנו
אצלנו זה קצת אחרת, כי מחוץ למה שיש לנו /400 מיליון ל"י סובסידיות (220 מיליון דולר) - משהו בעד לא כלום; 400 מיליון ל"י אנחנו מוסיפים כל שנה למשק הזה, שלא מפרי עמלנו אלא מעבך אמריקני, שילומים, "בונדס", מגביות ועוד. לו זה נפסק צריך היה להקטין את רמת החיים ב-400 מיליון ל"י. לא היה אז ויכוח אם להקטין או לא; זה היה מוקטן אוטומאטית.

אלא מה אנחנו עושים? - סכום זה אנחנו מקבלים כדי להתקרב לעצמאות כלכלית. כלומר, להרחיב את סבגנון הייצור. אז כל הדברים האלה קובעים את חלוקת 400 מיליון ל"י אלה, כמה מזה הולך להשקעות ולהתקרבות לעצמאות כלכלית וכמה יותר אנחנו צורכים. כשמדובר על רמת חיים, הודות לזה שאנחנו חיים על פילנטרופיה במידה גדולה מאד, אנחנו מרשים לעצמנו לקבוע קריטריון סוביקטיבי. מה היינו עושים לו לא היו נותנים לנו זאת? זו לא שאלה שאחד רוצה אותם במקום לקבלן, זו שאלה מה שיש.

ועוד שתי שאלות כלליות. אני מאד לא רוצה - וכבר הרגשתי זאת בדיבור - שיעשו מדברי את הטסקנה: או פיתוח או יציבות. דבר זה אינו קיים. הפיתוח הכרחי בגלל 400 מיליון הלירות, כדי לייצר. השאלה היא: פיתוח בגבולות יציבות, פיתוח באמצעים שיטנים או פיתוח באמצעים שאינם. ולא כמו שחושב ידידי היקר הרצפלד - לא מפני שכתוב איזה ספר שאמר זאת, אלא מפני שזה מסלף את הפיתוח, אם הפיתוח אינו בגבולות היציבות. ואם אנחנו כל-כך מתפארים - אני יודע את הסיפור הזה 35 שנה בארץ; תמיד ההתפארות הזאת שאנחנו יכולים לבטל את כל חוקי הכלכלה. אני אומר שזוהי ילדותיות. אם מתקבלים במתנה ביליון וחצי דולר אפשר לבטל כל חוקי כלכלה - על חשבון מישהו. זו התפארות מחוסרת טעם. אני בזכר בוויכוח שהיה עם ארלוזורוב ז"ל, אשר התקומם נגד הסילוף הזה של האטם. זה לא ניסוק. חוקי הגרובטציה חלים - אנלי בצורתם החדשה; כך גם צורת הכלכלה היא אחרת, אבל חוקים אלה הם לא חוקים שמישהו המציא להטיל אותם על המשק. אלא הם כרוכים בתהליכין.

השאלה היא פשוטה: אדם נמצא בקומה העשירית בבית בווער; הוא יכול לחכות עד הרגע האחרון ולקפוץ ולשבור את הראש, או להתחיל לרדת בהדרגה. אני בעד פיתוח - פיתוח במהירות מכסימאלית, עם סגבלה אחת בלבד: בגבולות היציבות ובאמצעים שיטנים; לא באמצעים שאינם. לא בהדפסת כסף ולא בהרחבת אשראי, כי היא גורמת על-ידי פקדונות להדפסת כסף. כל בנק הוא בית-חרושת לכסף, אם מרשים את זאת.

אני כל הזמן מטיח נגד אינפלציה. אבל זו לא הערכה מוסרית. יכולה להיות אינפלציה שתבוא מסיבות חיוניות: הגדלה גדולה של יצוא, היקף גדול של השקעות, תעסוקה מלאה - זה יכול להיות גם כן. זו לא הערכה מוסרית, זה תהליך - כמו שיש תהליך חימיל. צריך להבין זאת.

יש בלבול, שאני רוצה פעם להוציא אותו מניכוח:
האם פיצויים אינדיבידואליים גורמים לאינפלציה, אם יצוא אינפלציוני
או לא. בדרך כלל, לא יצוא אינפלציוני, לא פיצויים אינדיבידואליים
אינפלציוניים, אלא: אם נוצרות יתרונות מסבוע זר יותר גדולות מתכנית
היבוא, יש שתי אלטרנטיבות. האחת, שמסתמשים בהן ליבוא ומגדילים את
הצריכה. אז אין אינפלציה, אבל הורסים את מאזן התשלומים. אפשרות
שניה: שרוצים שהעמיד מעורפל ושמים את הרזרבה הצידה. אם תמורת
הרזרבה הזאת יש, למשל, עודף של תקציב - הוא פותר את כל השאלה.
כעודף של התקציב הממשלה קונה את יתרונות המסבוע הזר ושמך, אגון ברזרבה.
אבל אם אין עודף תקציב, ונוצרו למשל 30 מיליון דולר, אפשר או למכור
אותם לאימפורטרים או להדפיס את הכסף. לא חשוב אם זה בא מיצוא או
מפיצויים או ממקור אחר.

ח. רובינ: אין אלטרנטיבה שלישית? למה רק יבוא של מצרכי
תצרוכת?

ד. הורוביץ: כי במצב המיוחד שלנו בנוגע ליבוא של ציוד, יש
לנו אפשרויות יותר משאנחנו יכולים לקלוט
מהשילומים, ואנחנו שוברים לנו את הראש אין למצוא מקום לציוד. והיות
וציוד אי-אפשר לשלם בשנה אחת, ההשקעה עצמה איננה תמורה סמחזירה את
שווי-המסקל.

דברתי על הפיצויים לא בתור הערכה מוסרית.
מצויין שהם ישנם. אני רק אומר: יש יתרה. האינפלציה היא היתרה, עד
כמה שאין משתמשים בה מיד - ולא צריך להשתמש בה מיד.

חבר הכנסת בדר היום הכזיב אותי, לא בזה שהוא
מבקר אותי, אלא בכך שהוא היום קצת הנמיך את הרמה התיאורטית והמעשית
של ההוכחה שלו. ראשית, מנגנון האשראי: בארץ, האשראי כולו - הבנקאי
ואגודות קווארטיביות לאשראי - מסתכם ב-330 מיליון ל"י; מזה
כ-80 מיליון ל"י הם מתקציב הפיתוח, כלומר פקדונות מתקציב הפיתוח.
פקדונות בבנקים של הממשלה, שהם נותנים אשראי. 250 מיליון ל"י,
זה אשראי שלא על-ידי פקדונות הממשלה.

שוק שחור לאשראי מהווה גורם מוסרי ואסטי
בלתי נעים, אבל כשבדקנו את זה בכל ההיקף, הדבר הזה הוא אפסי לעומת
היקף האשראי הכללי. המגזי מים אומרים שזה יכול להיות 20 מיליון
ל"י. "הארץ" פרסם, 3 מיליון ל"י, ואני חושב שזו הערכה נמוכה מדי.
אבל הסכום נע, לדעתי, בין 10 ל-15 מיליון ל"י. נביח 20 מיליון
ל"י - אני עוד לא שמעתי השערה כזאת. אז אם מציעים לי, שאני
אלך להתחרות אתו על-ידי הדפסת כסף, זה כמו אדם שרוצה להיפטר מכאב
ראש על-ידי כך שיחתוך את הראש. זה האמצעי הרדיקלי ביותר, אבל אינני
מקבל אותו.

א. בקר: מה לדעתך האמצעי של מלחמה בזה?

ד. הורוביץ: לצמצם את הביקוש לאשראי. לעשות מה שאתה יכול
ולא יותר. בתקציב הפיתוח, אני מסכים לקורת
שנשמעה פה מצד כמה חברים - מהרצפלד ומצד אחר. אני מרחיק לכת מחבר
הכנסת הרצפלד ואומר: אם אומרים למשק: "תפתח" - צריך לתת לו 100%.
כי אחרת דוחפים אותו לאותו התהליך האינפלציוני, שהוא אסון. אז
נעשה פחות, אבל נעשה באופן יציב ובריא, ובסופו של דבר נעשה יותר.
אני סוכן להשתוות עם ח"כ הרצפלד על 95%, אבל לא על 70%. ההפרש
קטן - קצת האטה, ועל ידי כך מצילים את העניין כולו. זו שיטה פטולה
בעיני, העניין של 75%-70%. נכון אמר פה מישהו, שבתקציב הפיתוח
צריך להיות חלק יותר גדול להון חוזר.

כעת בא ח"כ בדר ומלמד אותנו, שתקציב הפיתוח
הוא גורם אינפלציוני. אבל אנחנו עומדים בפני דילמה כפולה: מלחמה
באינפלציה והתקדמות לקראת עצמאות כלכלית. לא נושע רק על ידי כך
שנילחם באינפלציה. כלומר, אנחנו טוכרחים לפתח. תקציב הפיתוח הוא

הכרחי מפני שהון פרטי לא בא או בא במספרים קטנים. אז איננו יכולים לחכות. כמו שאני מוכרח להתנגד לדגש המופרז רק על פיתוח - נגד כל חוקי הכלכלה - של ידידי הרצפלד, כך אני מוכרח להתנגד לדעה השניה של חבר הכנסת בדר, שרוצה לעשות רק יציבות בלי פיתוח; והיות ואין לעת עתה הון אחר - לעצור הקצבה פיתוח.

י. בדר: לא דברתי על פיתוח; דברתי על תקציב פיתוח.

ד. הורוביץ: אי-אפשר לעשות פיתוח בלי תקציב פיתוח.

י. בדר: אבל אפשר לעשות תקציב פיתוח אחר, לא כזה.

ד. הורוביץ: כשחבר הכנסת בדר מסתמס במספרים, צריך לדעת

אותם. 31 במרץ איננו שום תאריך. כי אתה יודע, ואמרת זאת, שהיתה התאמה לפי החוק. לא יפה בשבילך לעשות להטים כאלה, שאתה לוקח את ה-31 במרץ ומשווה את החוב ב-31 באפריל או באיזה שהוא תאריך עם זה. היית צריך לקחת את ה-28 בפברואר. אם היית לוקח את ה-1 בדצמבר היה זה גם כן לא נכון, כי אתה יודע שפה הייתה רק העברה פורמאלית. צריך היית לקחת את המספרים המסויימים ולא להטי מספרים, שאינם אומרים שום דבר. אז היית מסיק שיש הגדלה ביכרת של אשראי נטו. - אבל כח גדולה כמו שטענת.

אגב, אין גם שחקי שטרי-אוצר עם הבנקים, כי בבנקים אין שטרי אוצר. הבנקים העבירו את כל שטרי האוצר אלינו ומנחנו בותנים להם על היתרה 2.5-3%.

אני גם מתנגד לאנטיית זה הזאת: מטעם ויצור. היות והממשלה תופסת מקום חשוב מאוד במשק, היא גם כן חלק של הייצור ומגיע לה חלק של האשראי במשק. נניח, רבבות - זה משק? מגיע אשראי לרכבות?

ענין שחרורים מליקבדיות: שחרורים מליקבדיות מגיעים בערך ל-40 מיליון ל"י, ומזה כ-20 מיליון חקלאות והשאר - ענפים חיוניים אחרים של המשק, כמו תעשייה, השקיה, לפעמים גם יבוא. יש ועדה של שני אנשים - נביד הבנק ומר הופיין - שעוברת על כל סקרה אינדיבידואלי. עוד לא קרה שנעטה איזה שחרור בלי הטכמה הדדית. בכל המקרים עשינו זאת במשותף ובהרמוניה גמורה.

ברצוני להגיד לחבר-הכנסת בדר: יש בספרות בלשית אנגלית מושג של "דג מלוח אדום". אלה תמיד פיגורות שמכניסים אותן באמצע כדי להטעות ולהוריד מן הטטילה הנכונה. אתה הרבה מאוד עוסק ב"דג מלוח אדום". אנחנו עוסקים בבעיה רצינית מאוד: אינפלציה ומאזן תשלומים, ואתה טכניסט כל הזמן את הסטוריות - וזה "דג מלוח אדום". אותי מעניין האד המונטרי והצד הפיסקלי, וכל הענין של סקטוריות לא מספיע עלינו כמלוא הנייטה. אתה התרגלת בענין זה לסיגרה, שכדאי לך להסתחרר סביבה. ואתה כל פעם רוצה להסביר כל מיני תהליכים ואמצעי מדיניות ב"דג מלוח אדום".

ביחס לענין של מדיניות האשראי שלנו - לא אמרת מעולם שאנחנו מקפידים באופן מוחלט את האשראי. אמרת: אנחנו נרחיב אותו בזהירות, באותה מידה שעולה הייצור. ויש לכך כמה וכמה אפשרויות. כמה מן האפשרויות אינן תלויות בי: למשל, אם טגדילים הון של בנק. אבל יש סעיף אחד גדול שתלוי רק בנו, וזה רדיסקונט. זה תלוי רק בבנק ישראל, ואנחנו משתמשים בו לאותה הרגולציה. כלומר, שעד למידה שהייצור עולה - לעשות את זה, ולא יותר מכך.

זה עלה לנו בדמים, אבל בענין זה היינו עקביים מאוד. אני זוכר, כשהנהגנו את הרדיסקונט אמרתי: אני לשנה זו קובע לי 6 מיליון ל"י, לפי הפרוגנוזה של התפתחות הייצור. עלינו ל-8 מיליון לירות, אבל אני חושב שהלואי וכל תכנית ממשלתית לגבי איזה שהיא כוון של מדיניות תהיה באותה מטיה כמו שאנחנו מסייגו, ולא יותר מזה.

אינני מצטער על כך, מפני שאינני מקבל את דעתו של חבר הכנסת בדר, שכל הפיתוח היה עקר וכל זה לא היה כלום. יש עובדה של גידול פיסי עצום של הייצור. ויש עוד דבר אחד: מ-1952 עד 1954 היה גם שיפור מתמיד של מאזן התשלומים. רק ב-1955, עקב האינפלציה, התחלנו לסגת.

הפחתת הערך של חשיבות האשראי לעצמי דבר נכונותי מעקרו. אין זה מקרה שהקרה שקרדיט סקריז" הוא האמצעי הראשון בסלחיה אמר: גידול בהתאם לייצור. הוא אמר: הקטנה ב-10%, והוא עשה זאת. אי ההערכה של קרדיט סקריז" בתור אמצעי של סלחיה באינפלציה, הוא מוטעה.

אני טרסה לעצמי להגיד, שלולא הסדיניות של בנק ישראל, אני מסוכנע שהדולר היה עומד היום מעל ל-3 לירות, ואינדיקס המחירים בהתאם לזה היינו מספקים כמה קבוצות לחץ, לזמן קצר. היינו מספקים קצת את המשקיים, שטם יש לי הידידים היקרים ביותר; כמב בעלי תעשייה ואחרים. היינו מספקים את כולם, לתקופה קצרה, ואחר כך היו דורשים יותר ויותר. ואני מסוכנע שזו המתיצה שעמדה לנו בכל הימים האלה במלחמתנו נגד האינפלציה.

היו"ר י. גורדי: נסיים את הבירור ביום ג' הבא. נביד הבנק הקדים בראשית הישיבה, שכתבתי לגילוי-הלב שלו הוא מבקש לראות את הדברים - אני טניח לא את כולם, אלא חלק מהם - כסודיים. יש גם דברים שידענו אותם. אבל מחר מציגים את הממשלה ויהיה ויכוח, היושבים כאן בודאי ישתתפו בוויכוח - חלק מהם או חבריהם. אזי אני מציג שאלה לנגיד הבנק: יאמר לנו מהו החלק של הדברים שאותם הוא רואה כסודיים ואיננו מסכים שישתמשו בהם.

ד. הורוביץ: ראשית, אינני מסכים לשום ציטוט ישיר מפה. אם באמת בענין זה יכזיבו אותי, פעם שניה לא אעשה זאת. שנית, כל הדברים שאמרתי שאינני בטוח בהם - נניח, חלוקת האשראי הממשלתי, או עלית אמצעי התשלום - כל אלה הם ניחושים פחות או יותר אינטליגנטיים. אני מוכרח לסמוך קצת על השכל הישר של החברים, ורוב הדברים לא ניתנים לחזרה, כי אז אפשר לחזור עליהם רק עם רוב הדברים האחרים.

פדיון מוקדם של מלווה חובה שנוכה מחשבונית בבנקים לפי חוק החלפת אשרי בנק ומלווה חובה, תשי"ב-1952

היו"ר י. גורדי: נמצא בידי מכתב מהועדה למלווה חובה, מיום 13.9.55 בנושא הנדון (קורא את המכתב), בצירוף רשימה של 14 מוסדות, בענין החזרת סכום המסתכם ב-26,516 ל"י.

בשעתה ועדת הכספים דנה בבקשות שונות של מוסדות שונים, לשחרר את מלווה החובה כמועד יותר מוקדם. ואז הוסכם עם שר האוצר, שהדבר ייעשה בשנים-שלשה שלבים, לפי סולם הדחיפות. לכן נדמה לי שאנחנו בכלל מסיימים את הפרשה ואלו הן הבקשות האחרונות.

ועדת הכספים היתה נוהגת מפעם לפעם לאשר רשימות שהוגשו לה על-ידי הועדה למלווה חובה, וזו אחת הרשימות. לא תהיה לנו בודאי כל סיבה לא לאשר אותה, לפי הנסיון שלנו בעבר. (קורא את רשימת המוסדות המבקשים). אי-אפשר להתלונן שהרשימה היא חד-גונית, ואני שואל את ועדת הכספים מוכנה לאשר את הרשימה.

א.פ.

האם המוסדות הללו הן אגודות רשומות שיש עליהן פיקוח ציבורי והאם הסכומים האלה הופקדו על שם

ג. צור:

מלכתחילה?

שהופקדו על שם, בזה אין ספק. מה שנוגע לפיקוח, אנחנו מכירים בהם כמוסדות חסד, אדקה וכו'.

היו"ר י. גורי:

א. הרצפלד: אינני יודע מדוע חבר-הכנסת רובין השיל ספק; אני בעצם חושב שזה ענין פורמאלי גרידא. כפי שנהגנו עד היום, אנחנו שחררנו ואנני מציע לשחרר גם מוסדות אלה.

ה צ ב ע ה

הרשימה המצורפת למכתב הועדה למלווה חובה - אוסרה.

חוק להחלפת שטרי בנק ומלווה חובה, תשי"ב - 1952
צו בדבר חשבוניות הפטורים ממלווה חובה

היו"ר י. גורי: (קורא את הצו).

י. בדר: אני מבקש את הצו המקורי.

מר בר-יוסף: בזמנו נתפרסם צו, שועדת הכספים אישרה אותו, שבו ניתנה רשימה ארוכה של סוגים שונים של חשבוניות שהיו פטורים ממלווה חובה. הדבר הובא לידיעת כל המוסדות הבנקאיים, והבנקאים פנו אלינו בבקשות שחרור וספלונו בהן. מאז עברו למעלה משלוש שנים, ואנחנו מסכימים לקבל פנייה אחת או שתיים לחודש. אפשר היה לסיים את הפרשה על-ידי כך שנקבע תאריך, שבו תקפו של הצו הזה יפוג, וכל הבקשות תוגשנה עד תאריך זה. אחרת זה ישאר פתוח ואף פעם לא נסיים את הדבר. הענין כרוך בעבודה רבה מאד, וכשמקבלים בקשה אחת או שתיים לחודש, זאת הסרדה רבה מאד.

קבלת הצו תחייש את הטיפול באותם המקרים הבודדים, שייתכן ויטנם בבנקים. יוצא שנתנו לכל המוסדות הבנקאיים למעשה תקופה של קרוב לארבע שנים.

היו"ר י. גורי: (קורא את הסעיף המתאים בחוק).

י. בדר: האם יש אפשרות להגביל את הסעיף הזה בזמן? אם אתה חייב מסהו, אינך יכול להגיד שתחזיר עד יום מסויים, אלא אם יש חוק התיישנות.

היו"ר י. גורי: נסיים פרשה זו ביום ג' הבא.

הישיבה ננעלה בשעה 12.50